

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра бухгалтерського обліку,
оподаткування та аудиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЯНОТА Дмитро Васильович

УДК 657.471 : 637.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«ОБЛІК І КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і тестів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Дмитро ЯНОТА

Науковий керівник

Вітер Світлана Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Житомир – 2024

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри фінансів і кредиту Поліського національного університету,
к.е.н., доц. Сус Юрій Юрійович

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

допустити до захисту

Голова комісії _____ Тетяна ГАЙДУЧОК

Висновок кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту за
результатами попереднього захисту: допустити до захисту

Протокол засідання кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та
аудиту № ____ від __ грудня 2024 року

Завідувач кафедри бухгалтерського
обліку, оподаткування та аудиту _____ Наталія МАЛЮГА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Студент ЯНОТА Дмитро Васильович захистив кваліфікаційну роботу з
оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____

Ганна МАЙДУДА

АНОТАЦІЯ

Янота Д.В. Облік і контроль витрат виробництва молокопереробних підприємств. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування». – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

У кваліфікаційній роботі аналізуються особливості організації обліку витрат у сфері молокопереробної промисловості, а також роль контролю витрат у забезпеченні ефективності підприємств. На основі проведеного аналізу надаються рекомендації щодо вдосконалення системи обліку витрат, а також розробляються пропозиції щодо впровадження ефективних контролюючих механізмів. Результати дослідження можуть слугувати основою для підвищення конкурентоспроможності молокопереробних підприємств, оптимізації витрат і, в підсумку, збільшення їх прибутковості.

Ключові слова: витрати виробництва, облік, контроль, молокопереробне підприємство, управління витратами.

ABSTRACT

Yanota D.V. Accounting and control of production costs of dairy processing enterprises. – Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of master in the specialty 071 «Accounting and taxation». – Polesie National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work analyzes the features of the organization of cost accounting in the dairy industry, as well as the role of cost control in ensuring the efficiency of enterprises. Special attention is paid to the classification of costs that arise at different stages of the production process and methods of their accounting in accordance with current legislation and accounting standards. The results of the study can serve as the basis for increasing the competitiveness of dairy processing enterprises, optimizing costs and, ultimately, increasing their profitability.

Keywords: production costs, accounting, control, dairy processing enterprise, cost management.

ЗМІСТ

Вступ		5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....		8
1.1. Витрати виробництва як об’єкт обліку та контролю		8
1.2. Функціональне значення бухгалтерського обліку та контролю в системі управління молокопереробними підприємствами		13
1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану молокопереробних підприємств		16
Розділ 2. ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....		22
2.1. Організація первинного обліку витрат виробництва на підприємствах		22
2.2. Організація та методика облікового процесу формування витрат виробництва на підприємствах		25
2.3. Удосконалення облікового процесу управління витратами виробництва підприємств		30
Розділ 3. ПОБУДОВА СИСТЕМИ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....		35
3.1. Моделювання системи контролю витрат виробництва на підприємстві		35
3.2. Удосконалення системи аналітичного забезпечення управління витратами виробництва молокопереробного підприємства.....		38
ВИСНОВКИ.....		43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		46
ДОДАТКИ.....		51

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення усі підприємства витрачають певні ресурси на виробництво, управління, збут, закупівлю тощо. Водночас, величина понесених витрат визначає рентабельністю продукції та ефективністю виробничого-господарської діяльності підприємства. Тому особливу роль відіграє формування інформаційного забезпечення управління витратами з метою прийняття раціональних управлінських рішень.

Виробничий процес займає центральне місце в діяльності підприємства і полягає у виконанні сукупності технологічних операцій, спрямованих на виготовлення продукції, виконання робіт і надання послуг. Для забезпечення нормального функціонування підприємству необхідні певні ресурси, які, з одного боку, є умовою для виробництва та отримання фінансових результатів у майбутньому, а з іншого – становлять величину витрат, які потрібно понести для здійснення виробничого процесу.

Сучасні ринкові перетворення в економіці накладають нові вимоги до якості обліково-аналітичної інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень на підприємствах різних організаційно-правових форм. Керівництву підприємств необхідна достовірна і повна інформація про діяльність господарюючого суб'єкта. Це обумовлює потребу в удосконаленні системи обліку – основи інформаційного забезпечення будь-якого управлінського процесу, включно з управлінням витратами на виробництво сільськогосподарської продукції. У сучасних умовах система обліку та контролю витрат стає критично важливим фактором, що впливає на результати діяльності підрозділів та підприємства в цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблемні питання бухгалтерського обліку витрат виробництва становлять важливу концепцію для наукових досліджень сучасних економістів. Серед авторів, які працюють у даному напрямку, слід

відзначити дослідження таких вчених, як Ф.Ф. Бутинец, М.В. Кужельний, В.Б. Моссаковський, В.О. Озеран, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко та інші.

Мета і завдання дослідження. *Метою* кваліфікаційної роботи є вивчення впливу витрат виробництва на процес формування системи обліку та контролю за господарською діяльністю молокопереробного підприємства.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні *завдання*:

- виокремити та пояснити економічну сутність витрат виробництва як об'єкта обліку та контролю;
- розкрити функціональне значення бухгалтерського обліку та контролю в системі управління молокопереробними підприємствами;
- здійснити оцінку організаційної структури та фінансово-економічного стану молокопереробних підприємств;
- дослідити побудову системи облікового забезпечення управління витратами виробництва молокопереробних підприємств;
- здійснити моделювання системи контролю витрат виробництва на підприємстві;
- визначити та обґрунтувати перспективні напрямки удосконалення облікового процесу та системи аналітичного управління витратами виробництва підприємств.

Об'єктом дослідження є витрати виробництва молокопереробного підприємства. *Предметом дослідження* – сукупність теоретико-методичних та прикладних аспектів щодо формування витрат виробництва молокопереробних підприємств.

Методи дослідження. У процесі дослідження обліку та контролю витрат виробництва підприємства використовувалася: методи теоретичного узагальнення та аналізу – для вивчення економічної сутності витрат виробництва та для узагальнення нормативно-правового забезпечення обліку та контролю витрат виробництва в

Україні; методи економічного аналізу – для аналізу динаміки та структури витрат виробництва підприємства; методи спостереження та порівняння – для дослідження практики обліку та контролю витрат виробництва на конкретних підприємствах; метод моделювання - для розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи обліку та контролю витрат виробництва із використанням інформаційних технологій; графічний метод – для візуалізації результатів аналізу облікових даних у формі таблиць, графіків і діаграм; методи індукції та дедукції – для формування висновків на основі узагальнення теоретичних положень і практичного досвіду.

Інформаційною базою дослідження є фінансова звітність підприємства, його статут, нормативно-правові акти щодо обліку і контролю витрат виробництва, офіційна статистична інформація, дані з Інтернету, навчальна економічна література та наукові праці вітчизняних вчених-економістів. Ці джерела забезпечили комплексність та обґрунтованість отриманих результатів.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Наукова новизна проведеного дослідження лежить у площині впливу витрат виробництва на формування системи обліку та контролю за господарською діяльністю та стратегічним розвитком молокопереробного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені рекомендації щодо методики обліку та контролю витрат виробництва, які можна застосовувати на молокопереробних підприємствах та під час прийняття конкретних стратегічних управлінських рішень.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. За результатами дослідження, що здійснені в межах кваліфікаційної роботи було опубліковано троє тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Результати даної кваліфікаційної роботи розміщено на 51 аркушу. Робота містить вступ, три розділи, загальні висновки, список використаних джерел (45 найменувань). Ілюстрації представлені 5 таблицями і 10 рисунками.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Витрати виробництва як об'єкт обліку та контролю

Витрати виробництва є ключовим об'єктом обліку в підприємствах, оскільки вони впливають на формування собівартості продукції, а отже, на фінансові результати діяльності організації. Розуміння витрат та їх контролю має вирішальне значення для ефективного управління бізнесом.

Витрати виробництва становлять економічні ресурси, які підприємство використовує в процесі виготовлення продукції або надання послуг. Це включає всі витрати, що безпосередньо пов'язані з виробничими процесами, разом із непрямими витратами, які не можуть бути точно віднесені до конкретного продукту [3].

У сучасних умовах господарювання успіх підприємства багато в чому залежить від конкурентоспроможності його продукції, яка має бути виразно відмінною від товарів-аналогів. Одним із ключових чинників конкурентоспроможності є ціна. Для забезпечення прибутковості продажів та отримання конкурентних переваг ціна на продукцію повинна відповідати очікуванням покупців і бути нижчою за ціни на аналогічні товари при такій же якості. Це досягається за рахунок зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції [39].

В умовах ринкової економіки головним завданням кожного підприємства є досягнення максимального прибутку. Зі зростанням конкуренції на ринку та зменшенням рівня прибутковості, перспективи розвитку компанії в значній мірі залежать від поведінки витрат і управління ними. Здатність планомірно та раціонально управляти витратами, особливо в періоди несприятливої ринкової кон'юнктури, підвищує шанси на виживання підприємства. У сприятливих економічних умовах важливо також вирішити задачу оптимального розподілу

ресурсів [42].

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати», витратами звітного періоду вважаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком випадків, коли зменшення капіталу є наслідком вилучення або розподілу власниками), при умові, що такі витрати можуть бути достовірно оцінені [29].

Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) встановлюються підприємством. Склад витрат підприємства схематично відображено на рис. 1.1.

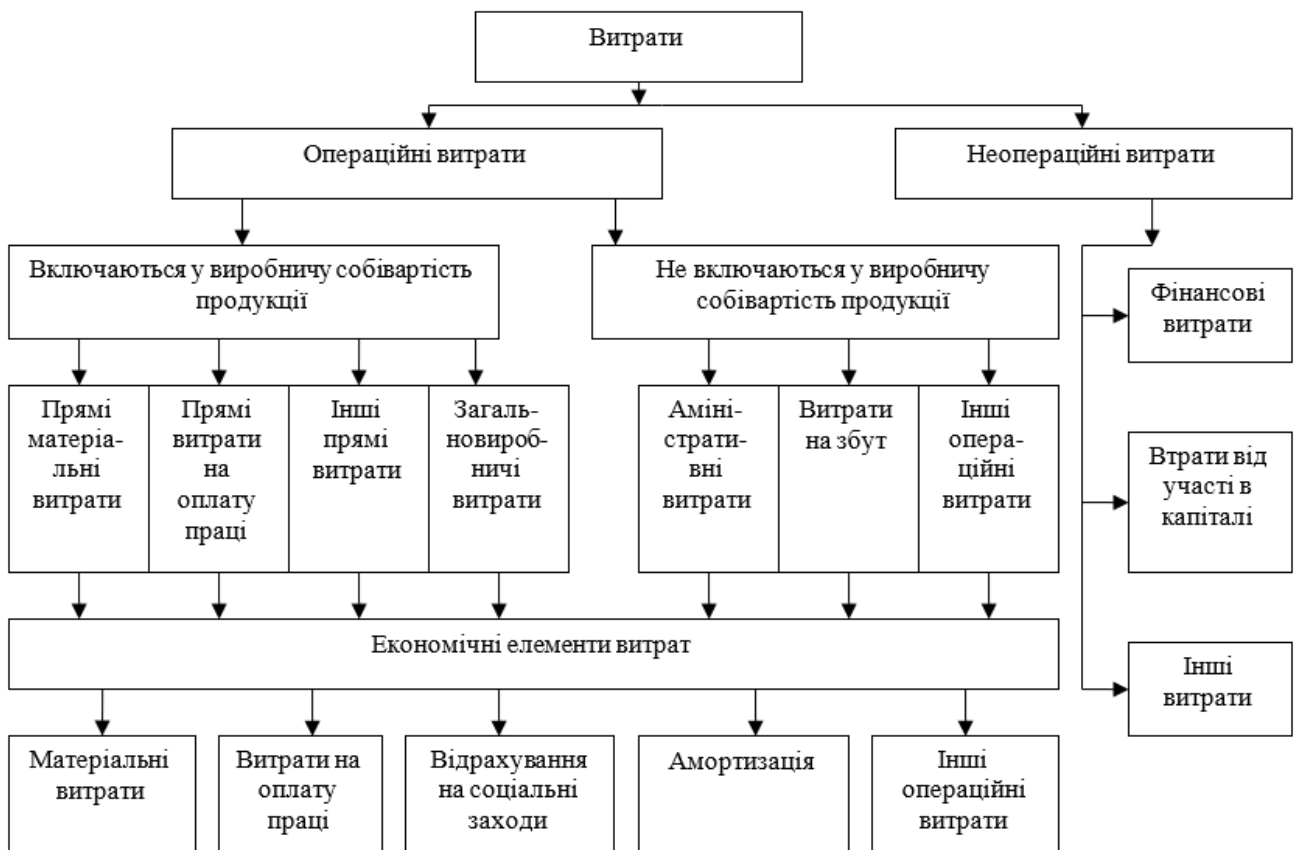

Рис. 1.1. Склад витрат підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [29; 22]

Основною метою обліку витрат виробництва є своєчасне, повне та достовірне оцінювання й відображення фактичних витрат, які пов'язані з виробництвом та

реалізацією продукції. Крім того, важливим завданням є контроль за ефективним використанням ресурсів і фінансових коштів. Відповідно до П(С)БО 16, об'єктом обліку на підприємстві є продукція, для якої потрібно визначити витрати, що виникають в процесі її виробництва.

Відповідно до Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджених Наказом Міністерства промислової політики N 373, від 09.07.2007 р. витрати класифікуються за наступними ознаками (табл. 1.1) [22].

Таблиця 1.1

Класифікація витрат в промисловості

Ознаки	Витрати
1. За центрами відповідальності	витрати виробництва, цеху, дільниці, технологічного переділу, служби
2. За видами продукції, робіт, послуг	витрати на вироби, типові представники виробів, групи однорідних виробів, одноразові замовлення, напівфабрикати, валову, товарну, реалізовану продукцію
3. За єдністю складу (однорідністю) витрат	одноелементні, комплексні
4. За видами витрат	витрати за економічними елементами, витрати за статтями калькуляції
5. За способами перенесення вартості на продукцію	витрати прямі, непрямі
6. За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	витрати змінні, постійні
7. За календарними періодами	витрати поточні, довгострокові, одноразові
8. За доцільністю витрачання	продуктивні, непродуктивні
9. За визначенням відношення до собівартості продукції	витрати на продукцію, витрати періоду

Джерело: побудовано автором на основі [22]

Система управління витратами – це комплекс організаційних, методичних і інформаційних заходів, спрямованих на планування, контролювання, аналіз і оптимізацію витрат підприємства. Основною метою такої системи є забезпечення ефективного використання ресурсів, зниження витрат без шкоди для якості продукції або послуг, підвищення конкурентоспроможності підприємства та максимізація прибутку. Система управління витратами включає в себе розробку процесів обліку витрат, їх класифікації за різними категоріями, аналіз витрат по центрах

відповідальності, а також реалізацію стратегій зниження витрат [30].

Система управління витратами підприємства представлена на рис. 1.2 [20].

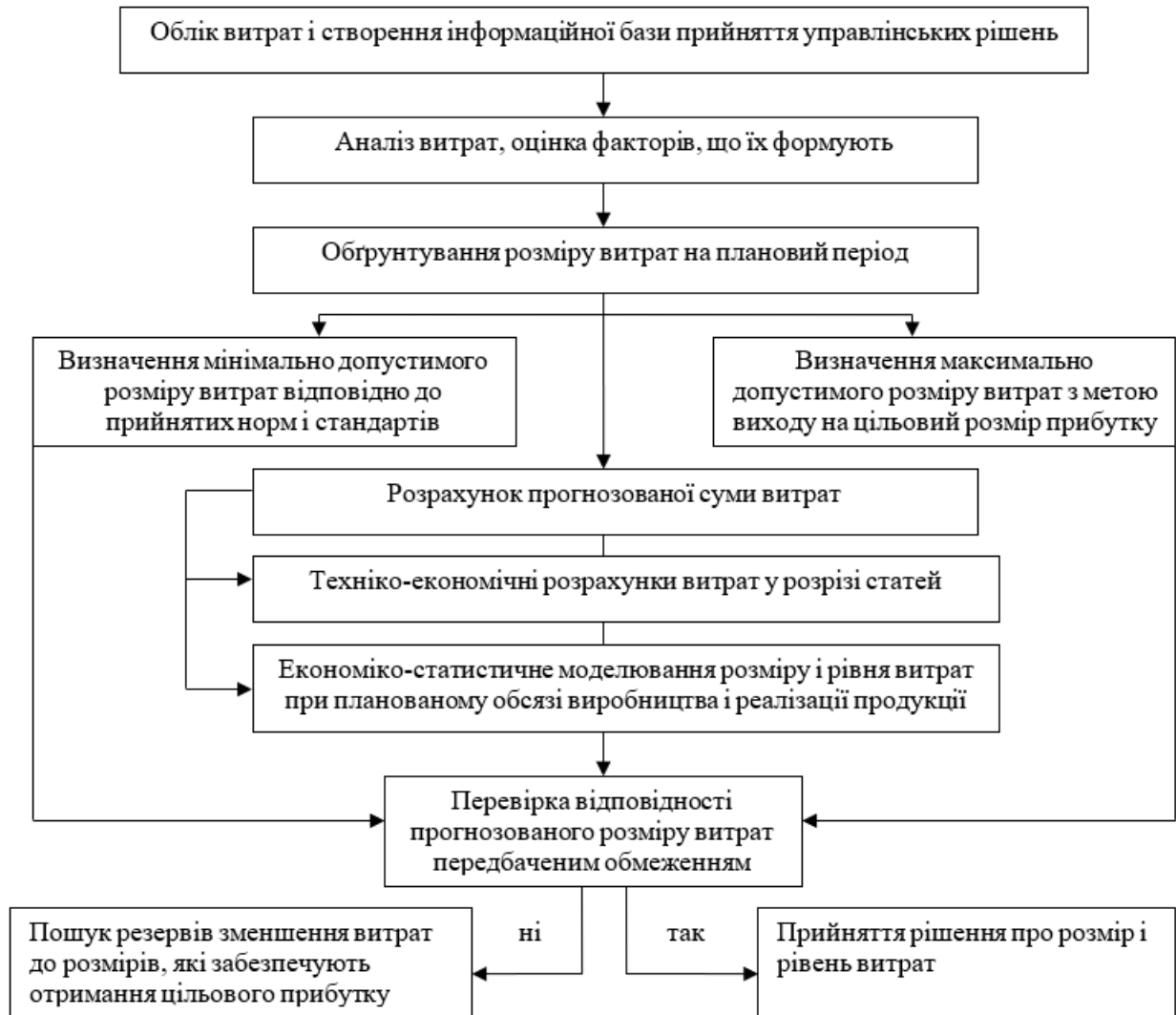

Рис. 1.2. Система управління витратами підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [20]

Групування витрат за економічними елементами та статтями калькуляції представлено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Групування витрат за класифікаційними ознаками

Ознака класифікації	Групування витрат
За способом перенесення вартості на продукцію	Прямі витрати (витрати, які можуть бути віднесені до конкретного об'єкту витрат). Непрямі витрати (витрати, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкту витрат)
За видами продукції (робіт, послуг)	Витрати на вироби (витрати, пов'язані з виробництвом або придбанням товарів для реалізації) Витрати на групи виробів Витрати на замовлення
За статтями калькуляції	Сировина і матеріали (за мінусом зворотних відходів) Куповані напівфабрикати і комплектуючі вироби Паливо і енергія на технологічні цілі Зарплата виробничих працівників (основна і додаткова) Відрахування на соціальні заходи Загальновиробничі витрати
За економічним змістом (елементами витрат)	Матеріальні витрати (сировина, матеріали, комплектуючі, напівфабрикати, паливо, енергія, тара; віднімається вартість повернутих відходів). Витрати на оплату праці (всі форми основної заробітної плати штатного і позаштатного виробничого персоналу підприємства) Відрахування на соціальні заходи (включають відрахування на пенсійне забезпечення, на соціальне страхування, страхування на випадок безробіття, на індивідуальне страхування; величина відрахувань встановлюється у відсотках від витрат на оплату праці) Амортизація (амортизаційні відрахування на повне відтворення основних фондів за нормами від балансової вартості, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів) Інші витрати
За місцем виникнення витрат	Витрати виробництва Витрати цеху Витрати дільниці
За календарними періодами	Поточні витрати (витрати, періодичність яких менше одного місяця) Одноразові витрати, які здійснюються один раз (періодичністю більше місяця) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу)
За функціями правління	Виробничі витрати Невиробничі витрати
В залежності від доцільності їх здійснення	Продуктивні витрати (витрати, які передбачені технологією і організацією виробництва) Непродуктивні витрати (необов'язкові витрати, які виникають в результаті конкретних недоліків організації виробництва, порушення технології)

Джерело: побудовано автором на основі [29]

В умовах сьогодення саме від величини витрат залежить прибутковість підприємства, тому ефективне управління витратами, яке передбачає мінімізацію їхньої загальної величини є надзвичайно важливим.

Отже, управління витратами можна визначити як систему принципів та методів розробки і реалізації управлінських рішень, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів.

Витрати виробництва являють собою важливий об'єкт обліку та контролю, оскільки вони суттєво впливають на результати діяльності підприємств. Їх правильна

класифікація, облік і контроль є запорукою ефективного управління, дозволяють оптимізувати витрати, підвищити рівень прибутковості та фінансової стабільності організації. Впровадження сучасних підходів до обліку та контролю витрат виробництва сприяє розвитку підприємств і підвищенню їх конкурентоспроможності.

1.2. Функціональне значення бухгалтерського обліку та контролю в системі управління молокопереробними підприємствами

Бухгалтерський облік має надзвичайно важливе значення для проведення ефективного управління на молокопереробних підприємствах. В умовах жорсткої конкуренції, швидких змін на ринку, а також вимог сучасного споживача, підприємства повинні мати чітку і систематизовану інформацію про фінансові потоки, витрати та доходи.

Однією з основних функцій бухгалтерського обліку є створення прозорої картини фінансового стану підприємства. Це досягається шляхом систематичної реєстрації, обробки та подання фінансових даних. Молокопереробні підприємства, які ведуть облік якісно, можуть впевнено визначати свої фінансові результати, що важливо не тільки для внутрішніх потреб, але й для зовнішніх стейкхолдерів: інвесторів, постачальників і кредиторів.

У молокопереробній галузі, де собівартість продукції може істотно коливатися під впливом цін на сировину, енергетичних витрат і трудових ресурсів, планування та контроль витрат стають особливо критичними. Завдяки управлінській звітності, яка формується на основі бухгалтерських даних, керівництво може оперативно реагувати на відхилення від бюджету, вжити необхідних заходів для корекції та оптимізації процесів виробництва.

Бухгалтерський облік надає важливу інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Наприклад, інформація про обсяги виробництва, витрати на сировину та етапи обробки молока допомагає керівництву оцінювати рівень рентабельності продукції, планувати нові запуски і коригувати асортимент, виходячи з потреб ринку. Бухгалтерський облік служить основою для бізнес-планування та стратегічного розвитку. Водночас, фінансові показники (ліквідності, рентабельності, оборотності капіталу та інші є) отримані в результаті бухгалтерського обліку, дозволяють проводити глибокий аналіз господарської діяльності підприємства. Показники ліквідності, рентабельності, оборотності капіталу та інші є необхідними для оцінки загального фінансового стану та ефективності управлінських рішень [10].

Бухгалтерський облік організовує і упорядковує усі фінансові дані підприємства, що спрощує доступ до важливої інформації. Молокопереробні підприємства, які мають налагоджений облік, можуть швидше реагувати на зміни в ринку, проводити акції, коригувати цінову політику та управляти запасами.

Отже, бухгалтерський облік виконує численні функції, які є критично важливими для ефективного управління молокопереробними підприємствами. Він не тільки забезпечує фінансову прозорість і контроль витрат, але й підтримує прийняття управлінських рішень, організовує інформаційні потоки та забезпечує відповідність законодавчих вимог. У світі, де конкуренція постійно зростає, якісний бухгалтерський облік стає запорукою стабільності та успішного розвитку підприємства.

Контроль є невід'ємною частиною системи управління будь-яким підприємством, у тому числі й молокопереробним. Цей процес включає систематичне спостереження за виконанням планів, стандартів і політик, а також оцінку результатів діяльності для забезпечення ефективності та оптимізації всіх бізнес-процесів. В умовах високої конкуренції та динамічних змін на ринку молочних продуктів контроль стає особливо важливим.

Однією з ключових функцій контролю є забезпечення дотримання встановлених стандартів якості продукції. У молокопереробній галузі якість є критично важливою, оскільки безпосередньо впливає на здоров'я споживачів та репутацію підприємства. Контроль якості на всіх етапах виробництва, починаючи від сировини і закінчуючи готовою продукцією, допомагає ідентифікувати і усувати дефекти, що в свою чергу підвищує конкурентоспроможність підприємства [12].

Контроль також грає важливу роль у моніторингу фінансових показників підприємства, оскільки залучення контролюючих механізмів дає змогу оцінити ефективність витрат, прибутковість, ліквідність та інші фінансові аспекти. Така інформація дозволяє керівництву швидко реагувати на негативні відхилення і коригувати управлінські рішення, що веде до стабільності фінансового стану підприємства.

Контроль надає актуальні дані для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень. Керівництво молокопереробних підприємств повинно мати змогу оцінити, наскільки успішно реалізуються бізнес-цілі, що можливе лише за належного контролю. Аналіз отриманих показників допомагає виявити слабкі місця в бізнес-процесах, а також можливості для покращення продуктивності.

Ефективний контроль забезпечує оптимізацію використання ресурсів. У молокопереробній промисловості, де сировина, енергія та трудові ресурси є основними витратними статтями, контроль дозволяє проводити оцінку їх використання. Завдяки системам контролю можна зменшити витрати, запобігти марнотратству і знайти способи підвищення ефективності виробничих процесів.

Контроль є важливим інструментом для запобігання фінансовим зловживанням і шахрайству, оскільки у молокопереробних підприємствах, як і в інших бізнесах, можуть виникати ситуації, коли за рахунок недостатнього контролю здійснюються несанкціоновані дії з фінансовими активами або сировиною. Постійний контроль за фінансовими потоками, запасами та операціями дозволяє своєчасно виявляти такі ризики та вжити профілактичних заходів.

Функціональне значення контролю в системі управління молокопереробними підприємствами неможливо переоцінити. Контроль забезпечує відповідність стандартам, моніторинг фінансових результатів, підтримує прийняття управлінських рішень, оптимізує ресурси, запобігає зловживанням, адаптує підприємства до змін, а також підвищує мотивацію персоналу. У сучасних умовах високої конкуренції та постійних змін на ринку контроль стає не просто необхідним, а стратегічно важливим елементом управлінської діяльності підприємств.

1.3. Особливості господарської діяльності та оцінка економічного стану молокопереробних підприємств

Молочна промисловість є ключовим сегментом харчової промисловості, оскільки вона об'єднує виробників молочної продукції, постачальників сировини для переробки в молочних заводах та споживачів. Молочна продукція відіграє значну роль у раціоні людини, оскільки вона задовольняє фізіологічні та органолептичні потреби, забезпечуючи багато цінних поживних речовин. Розгалужена молочна галузь включає виробництво масла, сиру, консервованої молочної продукції та інших виробів, що виготовляються зі сировини незбираного молока, і зараз є однією з ключових галузей в харчовій індустрії України. Розвиток ринку молочної продукції призводить до появи та нарощування конкуренції між усіма учасниками виробничого процесу.

З оновленням стабільності економіки та зростанням масштабів виробництва в Україні, значимість питання ефективності функціонування молокопереробних підприємств стає ще більш актуальним. Оптимальне управління господарською діяльністю підприємств молочної галузі стає ключовим чинником для досягнення позитивних результатів у діяльності підприємств. У цьому контексті постає задача раціонального та ефективного використання різних типів ресурсів, зменшення витрат

та активний перехід до технологій, що сприяють збереженню ресурсів та мінімізації відходів.

Зменшення обсягів експорту молочних продуктів України в 2023 році було спричинене декількома чинниками: дефіцитом молока як сировини на внутрішньому ринку, зростанням попиту споживачів, поступовим зближенням цін на молоко-сировину українського та європейського виробництва, а також проблемами логістики. Незважаючи на ці виклики, українські експортери активно шукають можливості для виходу на альтернативні ринки збуту. Наприкінці 2023 року експорт молочних продуктів збільшився на 4% [19].

За попередніми даними Державної служби статистики України в 2023 році Україна експортувала 108 тис. тон молочних продуктів на суму 253 млн дол. Минулого року натуральні обсяги експорту скоротилися на 4%, а грошова виручка впала на 38%. В грудні було експортовано 7,82 тис. тон молочних продуктів на суму 16,7 млн дол. Порівняно до листопада 2023 року натуральні обсяги експорту збільшилися на 4%, а грошова виручка виросла на 7,5% [19].

Схематично структура експорту молочних продуктів в грошовому еквіваленті та динаміка експорту молочних продуктів в тонах представлена на рис. 1.3 та 1.4.

В грудні Україна імпортувала 5,33 тис. тон молочних продуктів, що на 5% більше порівняно із листопадом. Збільшення імпорту відбулося за рахунок нарощування поставок в Україну сирів до 3,73 тис. тон та морозива до 26 тон (+85%) з країн-членів ЄС, Великої Британії, Швейцарії, Норвегії та Сербії. По іншим видам молочної продукції минулого місяця спостерігалось скорочення обсягів імпорту. За 2023 рік сумарні обсяги імпорту молочної продукції в Україну склали 59,55 тис. тон, що на 2% менше порівняно до 2022 року [19].

В грудні зовнішньоторгове сальдо було негативним і склало -12,51 тис. дол. В цілому, в 2023 році Україна імпортувала більше молокопродуктів, ніж експортувала, про що свідчить негативне сальдо в розмірі -11,2 млн дол. [19].

Рис. 1.3. Структура експорту молочних продуктів в грошовому еквіваленті за 2023 рік

Джерело: узагальнено автором за [19]

Рис. 1.4. Динаміка експорту молочної продукції, тон

Джерело: узагальнено автором за [19]

За об'єкт дослідження у кваліфікаційній роботі обрано молокопереробні підприємства. Акціонерне товариство "Житомирський маслозавод" займається наступними видами діяльності виробництвом, збиранням, переробкою та продажем морозива, масла, сухого знежиреного молока, а також продукції, отриманої з незбираного молока;

SWOT-аналіз та PEST-аналіз є важливими інструментами для розуміння зовнішнього та внутрішнього середовища молокопереробного підприємства та формулювання стратегій розвитку та конкурентоспроможності. SWOT-аналіз – це оцінка фактичного стану та стратегічних перспектив компанії за результатами вивчення сильних і слабких сторін компанії, її ринкових можливостей і факторів ризику. На підставі виявлених чинників побудуємо розгорнуту SWOT-аналіз (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз) є важливим інструментом бізнес-аналізу, який дозволяє визначити основні сильні та слабкі сторони підприємства та виявити тенденції у зовнішньому середовищі, щоб мати можливість вжити заходів для оптимізації діяльності та зменшити ризики. SWOT-аналіз АТ «Житомирський маслозавод» узагальнено в табл. .3.

Необхідність проведення SWOT-аналізу та PEST-аналізу для АТ «Житомирський маслозавод» полягає в тому, щоб глибоко зрозуміти внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на діяльність підприємства. Це дозволить розробити стратегії, які використовують сильні сторони та можливості, а також дозволить відповідати на виклики та загрози, враховуючи слабкі сторони підприємства.

PEST-аналіз є методом стратегічного аналізу, що використовується для оцінки впливу політичних, економічних, соціокультурних та технологічних факторів на підприємство чи проект. Аналізуючи ці чотири аспекти, компанії можуть краще зрозуміти зовнішнє середовище, визначити можливості та загрози, з якими вони можуть зіткнутися, і приймати кращі управлінські рішення. PEST - це скорочення від політичні, економічні, соціокультурні та технологічні фактори.

Таблиця 1.3

SWOT-аналіз АТ «Житомирський маслозавод»

	Можливості	Загрози
Зовнішнє середовище	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення експортних ринків: відкриття нових ринків може стати джерелом нових можливостей для збуту продукції. 2. Впровадження нових технологій: використання сучасних технологій молокопереробки може покращити якість продукції та ефективність виробництва. 3. Розширення асортименту: додавання нових видів продукції може розширити цільову аудиторію та збільшити прибуток підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання конкуренції: сектор молочної промисловості може бути дуже конкурентоспроможним, що може вплинути на частку ринку підприємства. 2. Падіння споживчого попиту: економічні зміни, здорожчання або зміни у споживчих уподобаннях можуть вплинути на попит на продукцію. 3. Збільшення вартості сировини: зміни у цінах на молоко та інші сировинні матеріали можуть негативно вплинути на виробництво та прибутковість підприємства.
	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішнє середовище	<ol style="list-style-type: none"> 1. Великий досвід: підприємство має багаторічний досвід роботи в галузі молокопереробки. 2. Високоякісна продукція: компанія відома своїми якісними молочними продуктами, що користуються попитом серед споживачів. 3. Широка дистрибуційна мережа: наявність добре розвиненої мережі збуту та продажів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Залежність від ринкових коливань: підприємство може стикатися з нестабільністю цін на сировину та змінами у споживчому попиті. 2. Відсутність диверсифікації продукції: обмежений асортимент продукції може створювати ризики в умовах зміни попиту. 3. Обмежені можливості розширення: певні обмеження або складнощі у розвитку нових напрямків або видів продукції.

Джерело: узагальнено автором за [1]

PEST-аналіз АТ «Житомирський маслозавод» узагальнено в табл. 1.4.

PEST-аналіз допоможе виявити ключові чинники зовнішнього середовища, які мають вплив на діяльність підприємства, та підготувати стратегії адаптації до них. Компанія самостійно розробляє свою стратегію і основні напрямки розвитку, враховуючи галузеві технічні прогнози, ринкову кон'юнктуру та економічну ситуацію.

Таблиця 1.4

PEST-аналіз АТ «Житомирський маслозавод»

Політичні чинники	P	Вплив економіки	E
1. Законодавче середовище: рівень регулювання у сфері харчової промисловості, включаючи стандарти якості і безпеки продукції. 2. Податкові політики: вплив податкових ставок і інших фіскальних політик на фінансову стабільність підприємства.		1. Інфляція та обмінний курс: вплив на витрати сировини і продаж продукції на зовнішніх ринках. 2. Стан ринку: попит на продукцію, рівень споживчих витрат на молочні товари.	
Соціокультурні тенденції	S	Технологічні інновації	T
1. Зміни в уподобаннях споживачів: зростання попиту на здорову та органічну продукцію. 2. Демографічні зміни: зміни в розміщенні населення, структура робочої сили та попит на різноманітні продукти.		1. Інновації в галузі молочної промисловості: нові технології виробництва молочної продукції та управління виробництвом. 2. Вплив інформаційних технологій: автоматизація виробничих процесів та підвищення продуктивності.	

Джерело: узагальнено автором за [1]

Молокопереробна промисловість займає важливе місце в агропромисловому комплексі багатьох країн, зокрема України. Вона забезпечує населення молочними продуктами, такими як молоко, сметана, йогурти, сири та багато інших, які є важливими елементами раціону. У зв'язку з цим, молокопереробні підприємства стикаються з низкою специфічних особливостей у господарській діяльності, що впливають на їх економічний стан.

Особливості господарської діяльності молокопереробних підприємств та їх економічний стан є взаємопов'язаними компонентами, які визначають успішність функціонування галузі. Розуміння специфіки ринку, адаптація до змін і впровадження інноваційних технологій є ключовими чинниками, що впливають на стабільність і конкурентоспроможність молокопереробних підприємств. Оцінка економічного стану цих підприємств має відбуватися на основі комплексного аналізу фінансових показників, що дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, а також сформулювати ефективні стратегії для їх розвитку.

РОЗДІЛ 2

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Організація первинного обліку витрат виробництва на підприємствах

Організація первинного обліку витрат виробництва на підприємствах є важливим етапом в обліковій політиці. Від ефективності цього процесу залежить якість фінансової інформації, що, в свою чергу, впливає на прийняття управлінських рішень. Дотримання принципів обліку, використання сучасних технологій та належна організація документального оформлення дозволяють підвищити прозорість та достовірність облікового процесу на підприємстві, що сприяє його сталому розвитку та конкурентоспроможності на ринку.

У сучасних умовах розвитку економіки, підприємства молокопереробної галузі постають перед різноманітними викликами, зокрема підвищенням конкуренції та зміною вимог споживачів. Ефективне управління витратами відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та конкурентоспроможності таких підприємств. Однією з основних складових цього управління є організація первинного обліку витрат виробництва, що дозволяє отримувати достовірну інформацію про витрати на всіх етапах виробничого процесу.

Первинний облік витрат є першим етапом у системі управлінського обліку, де фіксуються всі витрати, що виникають під час виробництва. Правильна організація цього процесу в молокопереробних підприємствах забезпечує:

- 1) точність та оперативність інформації щодо витрат виробництва, оскільки саме наявність достовірної інформації про витрати є основою для подальшого аналізу та прийняття управлінських рішень;
- 2) контроль за витратами виробництва шляхом систематизації та реєстрації витрат, що дозволяє виявляти і контролювати їхні зміни у часі;

3) планування бюджету витрат, оскільки саме чіткий облік витрат сприяє формуванню фінансового плану, що важливо для забезпечення стійкості підприємства.

Організації первинного обліку витрат виробництва молокопереробного підприємства передбачає наступні етапи:

1. Визначення необхідних статей витрат, що виникають у процесі виробництва.

У молокопереробній галузі такі витрати можна поділити на кілька категорій:

1) прямі витрати – витрати, безпосередньо пов'язані з виробництвом, такі як сировина (молоко), енергія, упаковка;

2) непрямі витрати – витрати, які не можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний продукт, наприклад, адміністративні витрати, амортизація.

2 Другим етапом є розробка системи первинних документів, адже для фіксації витрат на молокопереробному підприємстві потрібно створити систему первинних документів. Основні документи включають:

1) накладні для обліку сировини, що надходить на підприємство;

2) акти виконаних робіт для запису витрат на виконання підрядних робіт;

3) таблиці обліку робочого часу – для фіксації фактичного часу роботи працівників;

4) платіжні доручення – для обліку витрат на оплату товарів, послуг, заробітної плати.

У АТ «Житомирський маслозавод» для обліку витрат на переробку молока та вихід молочної продукції застосовують ряд первинних і зведених документів (табл. 2.1).

Первинні документи надходять до бухгалтерії АТ «Житомирський маслозавод» наприкінці робочого дня. На їх основі складається звіт виробництва за зміну та оборотно-сальдові відомості за рахунками бухгалтерського обліку. Ці документи узагальнюють облікові дані, пов'язані з господарськими операціями АТ «Житомирський маслозавод».

Таблиця 2.1

Форми первинної та зведеної документації для обліку витрат на переробку молока та молочних продуктів АТ «Житомирський маслозавод»

Назва форми	Призначення форми
Табель обліку використання робочого часу	Підстава для нарахування працівникам заробітної плати, допомоги в разі тимчасової непрацездатності, відпускних, інших виплат
Журнал обліку надою молока	У цьому документі обліковується кількість надоєного молока. Записи з нього щоденно переносять у Відомість руху молока.
Акт списання сировини і матеріалів	Списується сировина та матеріали на відповідні рахунки/субрахунки
Лімітно-забірні картки	Відпускають молоко в межах встановлених норм
Вимога-накладна (ф. м-11)	Списують сировину та матеріали, інші запаси
Рахунок-фактура	За цим документом ціна робіт і послуг, наданих сторонніми організаціями, зараховується на об'єкти обрахунку виробництва
Відомості нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів	Нарахування і розподіл амортизаційних відрахувань за рахунками бухгалтерського обліку
Відомість переробки молока й молочних продуктів	Відображають дані про надходження та переробку продукції
Накладна або відомість випуску молочної продукції	Випикується при реалізації готової продукції стороннім організаціям
Товарно-транспортна накладна	Випикується при реалізації та доставці власним транспортом молочної продукції на адресу контрагента
Звіт виробництва за зміну	Обліковується кількість виробленої продукції, зокрема сир

Джерело: узагальнено автором за [37; 42]

3. Третій етап передбачає система збору та обробки документів. На цьому етапі підприємство має визначити, хто відповідатиме за збір, обробку та зберігання первинних документів. Це дозволяє створити чітку аналітичну структуру, що забезпечить швидкий доступ до даних для подальшого аналізу та звітності.

На основі первинних документів, що стосуються витрат на виробництво молочної продукції відповідно до статей витрат, здійснюються бухгалтерські записи в зведених бухгалтерських документах, а також у реєстрах аналітичного і

синтетичного обліку. У процесі промислової переробки молока використовуються типові форми первинних документів.

4. Четвертий етап передбачає впровадження інформаційних технологій, оскільки в сучасних умовах автоматизація облікових процесів є необхідною умовою ефективності. Використання спеціалізованих програмних продуктів дозволяє: економити час на обробку документів; зменшити ймовірність помилок при веденні обліку; підвищити швидкість доступу до інформації для прийняття рішень.

5. П'ятий етап передбачає контроль витрат як один з важливих аспектів первинного обліку. Рекомендується здійснювати регулярні перевірки правильності заповнення первинних документів і їх відповідності затвердженим нормам. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення і вживати коригуючих заходів. Водночас, проведення аналізу даних про витрати сприяє виявленню недоліків у виробничому процесі, а також визначенню можливостей для їх оптимізації. Це може включати зменшення витрат сировини, оптимізацію використання трудових ресурсів тощо.

Організація первинного обліку витрат виробництва на молокопереробних підприємствах є ключовим чинником їхньої успішної діяльності. Відповідна система обліку дозволяє отримувати точну інформацію про витрати, контролювати їх та забезпечувати планування фінансових ресурсів. Впровадження сучасних технологій і навчання персоналу також слугують основою для підвищення ефективності управлінських процесів. Зважаючи на швидко мінливе середовище, молокопереробним підприємствам необхідно регулярно переглядати і вдосконалювати свої облікові процедури для підтримки конкурентоспроможності на ринку.

2.2. Організація та методика облікового процесу формування витрат виробництва на підприємствах

Облік витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції прямо залежать від специфіки галузі, тобто типу та обсягів виробництва, особливостей

технологічного процесу, складності виготовлюваної продукції, її асортименту, періодичності та повторюваності випуску, а також організаційної структури підприємства. З огляду на це, дослідження особливостей діяльності підприємств молочної промисловості України є важливим етапом для створення ефективної системи обліку витрат і калькулювання.

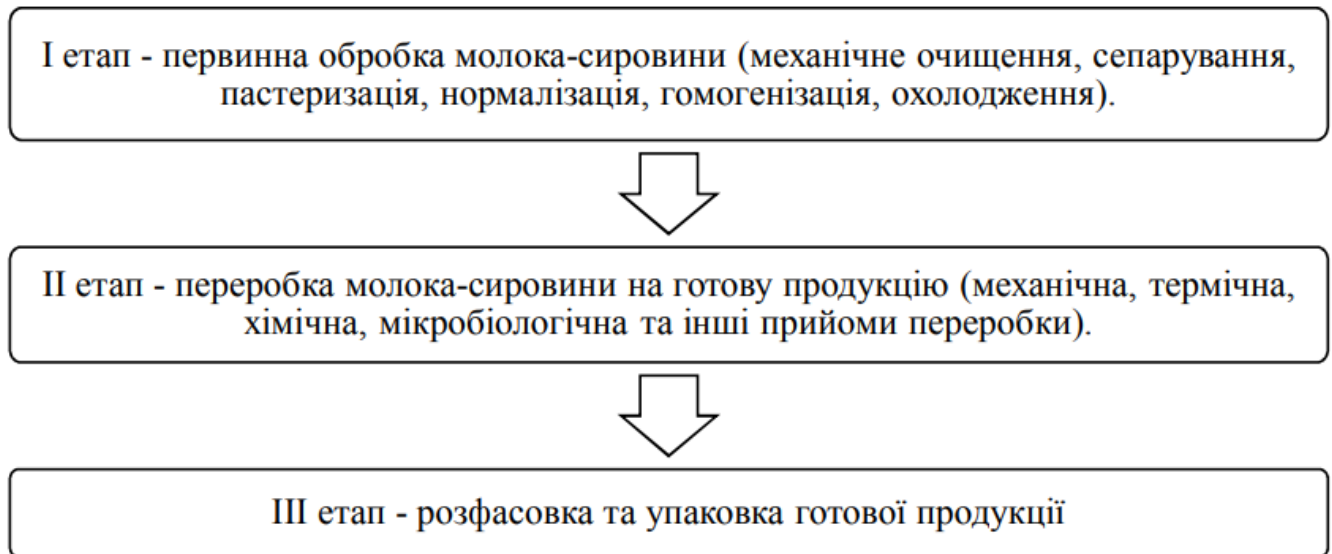
Діяльність молокопереробних підприємств характеризується певною специфікою, що проявляється у значній розосередженості підприємств на території, обмеженості сировинними ресурсами, обсяги яких залежать від стану молочного скотарства. Важливими аспектами є матеріаломісткість виробництва, оскільки сировиною виступає продукція сільського господарства, в якій вже реалізовані певні витрати. Крім того, характерною рисою цієї галузі є сезонність виробництва та наявність значної питомої ваги зворотних відходів, які виникають у процесі виготовлення продукції [44].

Молокопереробні підприємства також вирізняються багатим асортиментом продукції, що випускається. Ці особливості суттєво впливають на структуру витрат за статтями калькуляції. Хоча перелік витрат за економічними елементами є типовим для всіх підприємств відповідно до П(С)БО 16 «Витрати», специфіка виробництва молочної продукції не змінює цей перелік [29].

При побудові облікового процесу виробництва важливо забезпечити адекватність системи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції до технологічного процесу виготовлення. Варто вказати, що специфіка технології виробництва молочних продуктів полягає в складному масовому процесі з безперервною переробкою сировини, який часто має закритий характер і здійснюється без участі людини за допомогою механічних, термічних і мікробіологічних операцій.

У підприємствах молочної промисловості облік виробничих витрат ускладнюються через складний технологічний процес виготовлення молочних

виробів. Загальний вигляд технологічного процесу переробки молока ілюструється на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Загальна схема технологічної обробки молока сировини

Джерело: узагальнено автором за [43]

Отже, переробка прийнятої сировини — молока — в готову продукцію здійснюється на окремих виробничих лініях, кожна з яких є безперервним процесом виготовлення продукції конкретного виду. До таких ліній можна віднести технологічні етапи виробництва пастеризованого молока, кисломолочної продукції, сметани, масла, кисломолочних сирів, твердих сирів, казеїну та морозива (рис. 2.2).

Відображення організаційних та технологічних аспектів виробництва в обліку можливе завдяки використанню елементів обліку витрат за функціями (видами діяльності). Основною метою обліку витрат за функціями є більш точне відображення у собівартості продукції рівня непрямих витрат, які виникають у процесі обслуговування виробництва.

Для спрощення обліку витрат доцільно визначити переділи для групи операцій, які є спільними для певного виду продукції, групи продуктів або всієї виробленої продукції. В цьому контексті для обліку витрат у процесі переробки молока пропонується виділити наступні переділи:

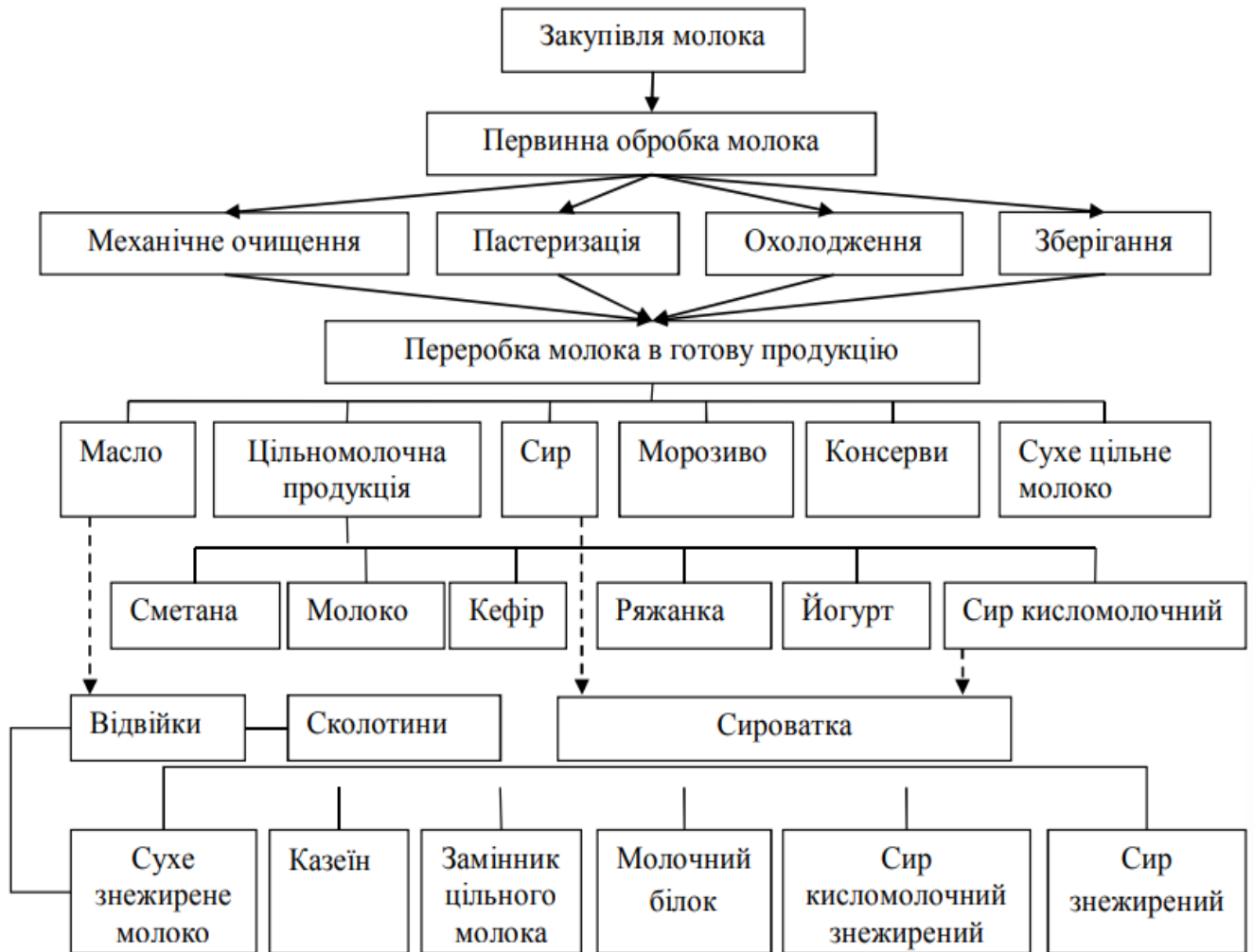

Рис. 2.2. Технологія виготовлення різної продукції на молокопереробних підприємствах

Джерело: узагальнено автором за [10]

1) приймання молока — операція, що є характерною для технологічних процесів виробництва усіх видів продукції;

2) сепарування — процес, необхідний для виготовлення пастеризованого молока, кисломолочної продукції, сметани, масла, кисломолочних сирів, твердих сирів та казеїну;

3) виготовлення кінцевих продуктів із напівфабрикатів, отриманих на попередніх етапах переробки.

Для обліку витрат на переробку молока та виробництво молочної продукції, включаючи продукцію сиру, доцільно використовувати наступну номенклатуру статей витрат: витрати на оплату праці; роботи та послуги; паливо та мастильні матеріали; ферменти; засоби захисту тварин; витрати на ремонт основних засобів; інші витрати на утримання основних засобів; інші витрати; непродуктивні витрати; загальновиробничі витрати.

Аналітичний облік за рахунком 23 «Виробництво» ведеться в розрізі видів виробництв та номенклатурних груп продукції. Для переробки молока та виробництва молочної продукції аналітичний облік проводиться згідно з установленою номенклатурою об'єктів. У процесі обліку переробки молока та виробництва молочної продукції використовується рахунок 23 «Виробництво», а саме субрахунок «Обслуговуючі виробництва та господарства». На рис. 2.3 схематично відображено облік переробки молока та виходу молочної продукції на АТ «Житомирський маслозавод» [15].

Діяльність молокопереробних підприємств має свою специфіку, що виявляється в суттєвій територіальній розосередженості виробництв, обмеженості сировинних ресурсів, а також у матеріаломісткості процесів. Крім того, ця галузь характеризується сезонністю виробництва та широким асортиментом продукції. Ці особливості значно впливають на структуру витрат за статтями калькуляції.

Складнощі обліку виробничих витрат на підприємствах молочної промисловості пов'язані із заплутаним технологічним процесом виготовлення молочних продуктів. Цей процес складається з багатьох етапів — від збору сировини до упаковки готової продукції, що ускладнює точний облік витрат на кожному з цих етапів.

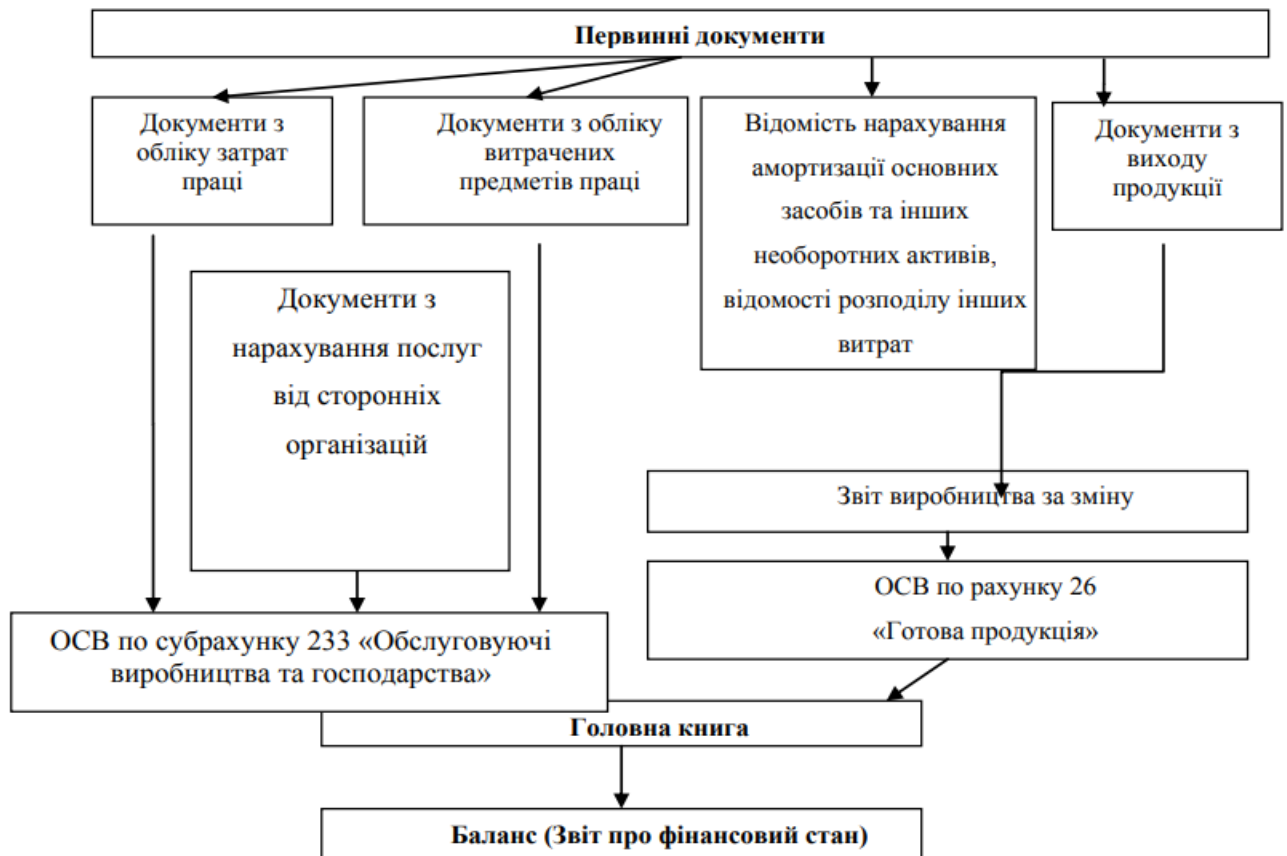

Рис. 2.3. Схема автоматизованої форми обліку переробки молока та виходу молочної продукції в АТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: узагальнено автором за [15]

Отже, для ефективного управління виробничими витратами підприємствам молочної промисловості потрібно впроваджувати спеціалізовані системи обліку та контролю, які дозволять відстежувати витрати на кожному етапі виробництва та здійснювати аналітичну оцінку їх впливу на фінансові результати.

2.3. Удосконалення облікового процесу управління витратами виробництва підприємств

Молокопереробна промисловість є однією з ключових галузей агропромислового комплексу, що забезпечує населення різноманітними молочними продуктами. Ефективне управління витратами в цій індустрії має вирішальне

значення для підвищення конкурентоспроможності підприємств, оскільки рівень витрат безпосередньо впливає на собівартість продукції, а відтак і на фінансові результати діяльності. Для досягнення цієї мети важливо удосконалити обліковий процес управління витратами, що потребує інтеграції сучасних методів обліку та аналізу витрат, оптимізації витратних процедур, а також впровадження інноваційних технологій.

В умовах сьогодення, перше, що необхідно зробити для удосконалення облікового процесу – провести детальний аналіз витрат. Структура витрат молокопереробних підприємств зазвичай складається з прямих і непрямих витрат. Прямі витрати включають витрати на сировину (молоко), упаковку та енергію, в той час як непрямі витрати пов'язані з адміністративними витратами, амортизацією обладнання, витратами на утримання приміщень тощо. Важливо виокремити усі елементи витрат для подальшого управління ними.

Водночас, з метою більш точного відображення витрат та їхнього розподілу за виробничими процесами, доцільним є запровадження обліку витрат за функціями. Ця система дозволяє детально аналізувати витрати на кожному етапі виробництва та виявляти області, де можуть бути здійснені скорочення витрат. Зокрема, за окремими переділами:

- 1) приймання молока охоплює витрати, пов'язані із закупівлею та прийомом сировини;
- 2) сепарування – включає витрати на обробку молока для отримання різних продуктів;
- 3) виготовлення передбачає облік витрат на виробництво кінцевих продуктів.

Бюджетування є важливим елементом управління витратами. Складення детального бюджету на виробництво допомагає запобігти перевищенню витрат і забезпечити контроль за виконанням фінансових планів. Регулярний контроль витрат на основі порівняння фактичних витрат з запланованими дозволяє виявити відхилення та вжити необхідні заходи у разі їх наявності.

Ефективний облік витрат не лише дозволяє їх контролювати, але й дає змогу оцінити їх ефективність. Важливо провести аналіз витрат на одиницю продукції, вивчаючи вплив різних факторів на собівартість. Це допоможе виявити можливості для оптимізації виробництва, зокрема шляхом перепланування технологічних процесів, що можуть зменшити витрати.

Для забезпечення ефективності облікового процесу управління витратами необхідно також постійно навчати працівників. Досконале володіння принципами обліку витрат, знання нових технологій та методів управління витратами є ключовими для досягнення високих результатів у виробництві.

Оскільки молоко і молочні продукти є надзвичайно цінними та незамінними для харчування людини, перспективи функціонування і розвитку молочної галузі виглядають особливо актуальними.

В результаті аналізу основних тенденцій розвитку молочної промисловості доцільно визначити ключові напрями підвищення конкурентоспроможності продукції галузі (рис. 2.4).

Серед цих напрямів виділяють: налагодження виробництва екологічно чистих продуктів, покращення смакових якостей молочних виробів, зменшення вмісту консервантів у продукції, виготовлення дієтичних товарів та продуктів для людей, хворих на цукровий діабет, збільшення частки знежиреної та нежирної продукції, впровадження нових видів молокопродуктів із унікальними споживчими властивостями (таких як сиркові маси, десерти, соуси, молоко і масло зі смаковими добавками), покращення упаковки, проведення більш ширшої та ефективної рекламної кампанії, а також використання прогресивних методів стимулювання збуту (наприклад, впровадження систем знижок для малозахищених верств населення) та створення потужнішої збутової мережі.

Рис. 2.4. Напрями підвищення конкурентоспроможності молочної продукції

АТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: узагальнено автором за [44; 42]

Зростання ефективності суспільної праці, темпів науково-технічного прогресу, оптимальна структура виробництва та раціональний розподіл потужностей позитивно впливають на якість і конкурентоспроможність молокопродукції. Це, в свою чергу, сприяє більш ефективному використанню матеріальних активів, підвищенню прибутковості виробництва і покращенню ефективності використання інвестицій. В результаті здійснюється повніше задоволення споживчого попиту, розширюється можливість виходу підприємства на світовий ринок, збільшується

експорт молочної продукції, що формує позитивний імідж підприємства як надійного партнера на ринку

Удосконалення облікового процесу управління витратами на молокопереробних підприємствах вимагає комплексного підходу, що охоплює аналіз витрат, автоматизацію обліку, бюджетування, контроль, а також постійне навчання працівників. Реалізація цих заходів дозволить значно підвищити ефективність виробництва, знизити собівартість продукції та, як наслідок, поліпшити фінансові результати підприємств. Реалізація вказаних напрямків створить фундамент для стійкого розвитку молокопереробної галузі у майбутньому.

РОЗДІЛ 3

ПОБУДОВА СИСТЕМИ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

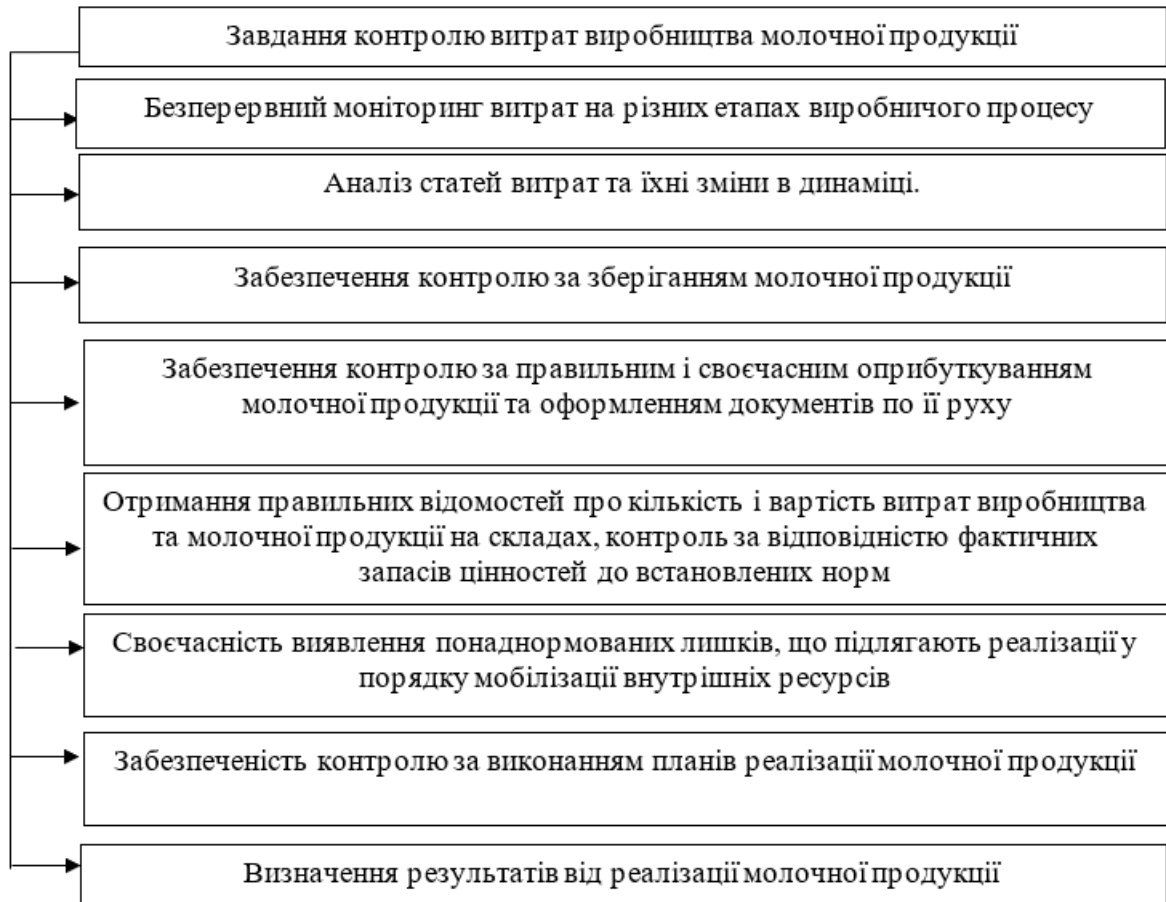
3.1. Моделювання системи контролю витрат виробництва на підприємстві

Молокопереробна промисловість є однією з ключових галузей агропромислового комплексу, що забезпечує населення якісними молочними продуктами. В умовах ринкової економіки та зростаючої конкуренції важливим аспектом для успішного функціонування підприємств цієї галузі є ефективний контроль витрат виробництва. Моделювання системи контролю витрат дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити конкурентоспроможність продукції та забезпечити стабільність фінансових показників [40; 41].

Контроль витрат виробництва молочної продукції є ключовим інструментом, за допомогою якого здійснюється регулювання господарської діяльності молокопереробного підприємства. Це система безперервного моніторингу ефективності використання ресурсів, законності та доцільності господарських операцій і процесів, а також збереження грошових коштів і матеріальних цінностей.

Завдання контролю витрат виробництва молочної продукції в АТ «Житомирський маслозавод» проілюстровано на рис. 3.1.

Контроль є одним із найважливіших елементів системи управління підприємством, оскільки він забезпечує ефективне виконання функцій персоналу та прогнозування майбутньої діяльності. Зростання обсягів виробництва та насичення ринку молочною продукцією є ключовими завданнями молокопереробної галузі України.

Рис. 3.1. Завдання контролю витрат виробництва молочної продукції у АТ «Житомирський маслозавод»

Джерело: узагальнено автором за [27]

Контроль витрат виробництва молочної продукції є важливим елементом управління на молокопереробних підприємствах. Основні завдання контролю витрат включають:

1. Моніторинг витрат на різних етапах виробничого процесу. Це включає в себе: збір даних про всі види витрат (сировини, заробітна плата, енергетичні ресурси, накладні витрати та ін.) та ведення обліку витрат у реальному часі для оперативного виявлення відхилень від плану.

2. Аналіз витрат, який дозволяє виявити основні статті витрат та їхні зміни в динаміці. Завдання аналізу витрат включає: порівняння фактичних витрат з

плановими показниками; визначення причин відхилень та їхнього впливу на загальну ефективність виробництва; виявлення можливостей для зменшення витрат.

3. Контроль витрат передбачає не лише їх моніторинг, а й оптимізацію, щоб зменшити загальні витрати виробництва. Це може включати: розробку та впровадження програм з управління витратами; впровадження нових технологій та процесів, що дозволяють знизити витрати; аналіз ефективності використання ресурсів та оптимізацію виробничих планів.

4. Контроль витрат є складовою частиною бюджетного управління. Завдання цього етапу включають: розроблення бюджету витрат на виробництво молочної продукції; контроль за виконанням затвердженого бюджету; корекція бюджетних показників на підставі аналізу витрат.

5. Перевірка законності та доцільності витрат, що витрачаються підприємством: визначенні відповідності витрат чинному законодавству та внутрішнім політикам підприємства; оцінці доцільності витрат з точки зору економічної вигоди та ризиків.

6. Підготовка аналітичних звітів, що відображають стан витрат, їх динаміку та вплив на фінансові результати: формування звітності про витрати на виробництво молочної продукції; аналіз і презентація результатів контролю керівництву для прийняття обґрунтованих рішень.

Ефективний контроль витрат виробництва молочної продукції забезпечує стабільну фінансову стійкість підприємства, дозволяє підвищити рівень його конкурентоспроможності та оптимізувати виробничі процеси. Врахування зазначених завдань сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, що в свою чергу позитивно впливає на загальні результати діяльності молокопереробного підприємства.

3.2. Удосконалення системи аналітичного забезпечення управління витратами виробництва молокопереробного підприємства

Управління витратами виробництва стає однією з ключових складових успішної діяльності промислових підприємств в умовах сучасної економіки. АТ “Житомирський маслозавод”, що спеціалізується на взуттєвому виробництві, прагне досягти оптимізації витрат, що не лише покращує фінансові результати компанії, але й підвищує конкурентоспроможність на ринку. У даній статті буде розглянуте обґрунтування моделі управління витратами та порядок прийняття управлінських рішень у цій сфері.

Модель управління витратами виробництва в АТ “Житомирський маслозавод” базується на системному підході, який включає в себе аналіз поточних витрат, їх класифікацію та впровадження стратегій для їх оптимізації. Основними елементами цієї моделі є:

1. Ідентифікація витрат, тобто визначення усіх витрат, пов'язаних з виробничим процесом, включаючи прямі (сировина, праця) та непрямі витрати (адміністративні, маркетингові).
2. Аналіз витрат – це використання методів економічного аналізу для вивчення структури витрат та виявлення найбільш витратних компонентів.
3. Контроль витрат, що передбачає регулярний моніторинг витрат і їх порівняння з бюджетом, що дозволяє швидко реагувати на відхилення.
4. Оптимізація витрат – це впровадження заходів для зменшення витрат без втрати якості продукції.

У сучасних умовах постійного зростання цін і тарифів на всі види ресурсів важливо усвідомити, що лише грамотне та раціональне управління витратами на всіх етапах виробничого процесу може забезпечити збільшення економічної ефективності діяльності підприємства. Це охоплює такі аспекти: планування витрат, аналіз витрат, контроль витрат, а також впровадження інформаційних технологій.

Модель процесу управління витратами, представлена на рис. 3.2, включає ці всі етапи і покриває всі елементи управління, спрямовані на можливість обліку та визначення резервів економії, а також підвищення ефективності діяльності компанії в умовах невизначеності.

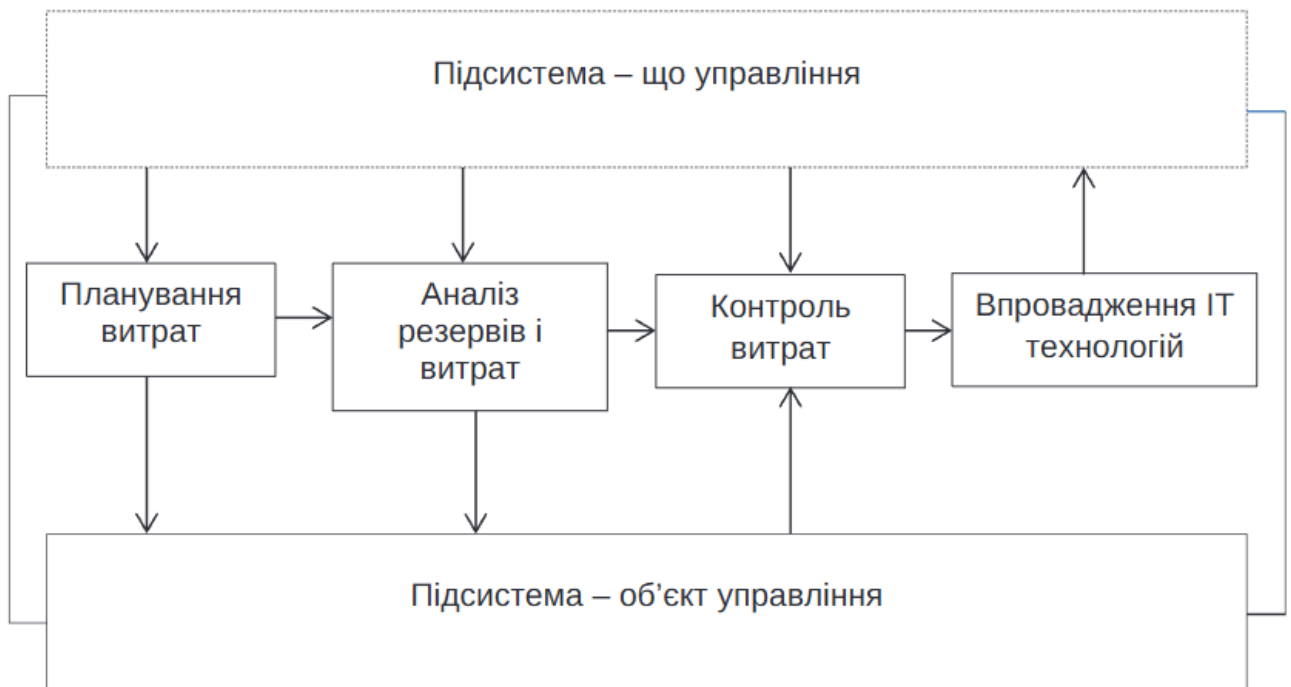

Рис. 3.2. Принципова модель процесу управління витратами на підприємстві

Джерело: сформовано на базі [17; 24]

Для ефективного управління витратами доцільно класифікувати їх за кількома критеріями:

Прийняття управлінських рішень з управління витратами виробництва в АТ “Житомирський маслозавод” можна структурувати в декілька етапів:

1. Першим кроком є визначення проблеми або можливості, пов’язаної з витратами. Наприклад, якщо було зафіксовано перевищення фактичних витрат над запланованими, необхідно з’ясувати причини цього перевищення.

2. Збір інформації. На цьому етапі компанія збирає необхідну інформацію для подальшого аналізу. Це включає в себе:

- дані бухгалтерського обліку про витрати за певний період;
- звіти про витрати на виробництво;
- інформацію про інших гравців на ринку щодо їхніх витрат.

3. Аналіз інформації, що дозволяє виявити тенденції і вразливі місця в структурі витрат. Застосування різних методів аналізу, таких як:

1) аналіз відхилень – порівняння фактичних витрат з плановими для виявлення причин відхилень;

2) візуалізація витрат для виявлення факторів, що впливають на їх формування.

4. На основі отриманих даних формують різні варіанти рішень для оптимізації витрат. Це можуть бути такі рішення, як:

- перегляд постачальників сировини для зменшення витрат;
- впровадження нових технологій, що дозволяють скоротити витрати на виробництво;
- оптимізація виробничих процесів для зменшення непрямих витрат.

5. Оцінка альтернатив. Кожна з запропонованих альтернатив повинна бути оцінена за такими критеріями: економічна ефективність, що передбачає вплив на загальні витрати; ризики, тобто можливі негативні наслідки для роботи підприємства; стимули для співробітників шляхом впливу на мотивацію та продуктивність.

6. На основі оцінки альтернатив приймається рішення, яке вважається найбільш ефективним і прийнятним. Важливо залучати ключових фахівців до обговорення рішень, щоб врахувати різні точки зору.

7. Впровадження рішення шляхом запровадження відповідних заходів для його реалізації. Це може включати: розробку плану впровадження; призначення відповідальних осіб; визначення термінів виконання.

8. Моніторинг і корекція є фінальним етапом, який включає моніторинг ефективності впровадженого рішення. Регулярний перегляд результатів допомагає виявити можливі відхилення та коригувати дії у разі необхідності.

Управління витратами є невід’ємною частиною оперативного управління підприємством. Для АТ “Житомирський маслозавод” важливо мати ефективну модель управління витратами, а також систему прийняття рішень, яка дозволить не лише контролювати витрати, але й забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність на ринку.

Ефективна управлінська модель забезпечує прогнозування витрат, виявлення резервів для їх зменшення та впровадження інноваційних рішень. Постійний моніторинг та корекція рішень допоможуть АТ “Житомирський маслозавод” адаптуватися до змінних ринкових умов і залишатися лідером у своїй галузі.

Молокопереробна промисловість є важливою частиною економіки держави, що забезпечує населення молочними продуктами та сприяє економічному розвитку регіонів. Ефективне управління витратами на молокопереробних підприємствах вимагає не лише точного обліку, але й аналітичного забезпечення, яке дозволяє своєчасно приймати обґрунтовані рішення. В умовах зростаючої конкуренції важливою стає необхідність удосконалення системи аналітичного забезпечення управління витратами, яка повинна базуватися на сучасних методах і технологіях.

Система аналітичного забезпечення управління витратами виробництва — це комплекс організаційних, методичних і інформаційних засобів, що забезпечує систематичний збір, обробку, аналіз і поширення даних про витрати, які виникають у процесі виробництва. Основною метою цієї системи є надання точних і своєчасних аналітичних відомостей для ухвалення управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію витрат, підвищення ефективності виробництва і поліпшення фінансового стану підприємства.

Аналітичне забезпечення управління витратами – це процес збору, обробки та аналізу інформації про витрати підприємства. Основними компонентами цього процесу є:

- 1) збір даних, шляхом використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесу збору та обробки даних;

2) аналіз витрат, шляхом використання методів статистичного аналізу, моделювання та прогнозування для оцінки витрат і виявлення відхилень;

3) прийняття рішень безпосередньо на основі проведеного аналізу та розробка рекомендацій для оптимізації витрат і підвищення ефективності виробництва.

Для удосконалення системи аналітичного забезпечення управління витратами на молокопереробному підприємстві важливим кроком є впровадження ERP-систем (Enterprise Resource Planning). Ці системи забезпечують інтеграцію всіх бізнес-процесів, що дозволяє: автоматизувати облік витрат; збирати дані в реальному часі; проводити звітність та аналіз витрат за різними напрямками.

Управління витратами потребує застосування різних аналітичних методів:

1. ABC-аналіз (аналіз за категоріями витрат) дозволяє класифікувати витрати за їхньою значущістю, що дає змогу фокусувати увагу на основних статтях витрат.

2. Бенчмаркінг – порівняння витрат з аналогічними підприємствами, що дозволяє виявити резерви для зниження витрат.

3. Прогнозування витрат на основі історичних даних і трендів ринку, що дозволяє планувати бюджет на майбутні періоди.

Удосконалення системи аналітичного забезпечення управління витратами на молокопереробному підприємстві є необхідною умовою підвищення його ефективності в умовах ринкової економіки. Впровадження сучасних інформаційних технологій, використання передових методів аналізу та розвиток кадрового потенціалу сприятимуть не лише оптимізації витрат, а й покращенню якості продукції. Це дозволить підприємствам забезпечити конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяючи розвитку агропромислового комплексу країни в цілому.

Таким чином, модернізація аналітичного забезпечення управління витратами є стратегічно важливим напрямом для підвищення економічної ефективності молокопереробних підприємств і досягнення стійкого розвитку.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження було встановлено, що управління витратами полягає в ефективному використанні ресурсів та максимально можливій їх економії. Удосконалення системи управління витратами передбачає безперервний пошук нових можливостей та резервів для зниження витрат, нормування витрат, а також детальне планування, облік і аналіз витрат за різними категоріями. Це також охоплює розвиток інститутів ресурсозбереження та зменшення витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Формування ефективної системи управління витратами неможливе без інформації, яка надходить з різних джерел і відображається в управлінському, фінансовому та податковому обліку. Значення цих облікових систем може варіюватися в залежності від конкретного підприємства, але в загальному вони формують цілісну інформаційну систему. Завдяки цій системі управлінці отримують дані про обсяг і структуру витрат, що дозволяє їм обрати найбільш оптимальний метод управління витратами.

Управління витратами є невід'ємною частиною оперативного управління підприємством. Для АТ “Житомирський маслозавод” важливо мати ефективну модель управління витратами, а також систему прийняття рішень, яка дозволить не лише контролювати витрати, але й забезпечити сталий розвиток та конкурентоспроможність на ринку.

Витрати виробництва являють собою важливий об'єкт обліку та контролю, оскільки вони суттєво впливають на результати діяльності підприємств. Їх правильна класифікація, облік і контроль є запорукою ефективного управління, дозволяють оптимізувати витрати, підвищити рівень прибутковості та фінансової стабільності організації. Впровадження сучасних підходів до обліку та контролю витрат виробництва сприяє розвитку підприємств і підвищенню їх конкурентоспроможності.

Організація первинного обліку витрат виробництва на молокопереробних підприємствах є ключовим чинником їхньої успішної діяльності. Відповідна система обліку дозволяє отримувати точну інформацію про витрати, контролювати їх та забезпечувати планування фінансових ресурсів. Впровадження сучасних технологій і навчання персоналу також слугують основою для підвищення ефективності управлінських процесів. Зважаючи на швидко мінливе середовище, молокопереробним підприємствам необхідно регулярно переглядати і вдосконалювати свої облікові процедури для підтримки конкурентоспроможності на ринку.

Молокопереробна промисловість є однією з ключових галузей агропромислового комплексу, що забезпечує населення якісними молочними продуктами. В умовах ринкової економіки та зростаючої конкуренції важливим аспектом для успішного функціонування підприємств цієї галузі є ефективний контроль витрат виробництва. Моделювання системи контролю витрат дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити конкурентоспроможність продукції та забезпечити стабільність фінансових показників.

Ефективний контроль витрат виробництва молочної продукції забезпечує стабільну фінансову стійкість підприємства, дозволяє підвищити рівень його конкурентоспроможності та оптимізувати виробничі процеси. Врахування зазначених завдань сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, що в свою чергу позитивно впливає на загальні результати діяльності молокопереробного підприємства.

Ефективна управлінська модель забезпечує прогнозування витрат, виявлення резервів для їх зменшення та впровадження інноваційних рішень. Постійний моніторинг та корекція рішень допоможуть АТ “Житомирський маслозавод” адаптуватися до змінних ринкових умов і залишатися лідером у своїй галузі.

Удосконалення облікового процесу управління витратами на молокопереробних підприємствах вимагає комплексного підходу, що охоплює аналіз

витрат, автоматизацію обліку, бюджетування, контроль, а також постійне навчання працівників. Реалізація цих заходів дозволить значно підвищити ефективність виробництва, знизити собівартість продукції та, як наслідок, поліпшити фінансові результати підприємств. Реалізація вказаних напрямків створить фундамент для стійкого розвитку молокопереробної галузі у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акціонерне товариство "Житомирський маслозавод". Фінансова звітність. URL: https://clarity-project.info/edr/00182863/finances?current_year=2023
2. Болтак О. Л. Шляхи вдосконалення системи управління підприємством. URL: <http://nauka.zinet.info/9/boltak.php>
3. Бочарова А. Г. Сутність підприємства та його роль в економіці. URL: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58536.doc.htm
4. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 1 (22). С. 11–18.
5. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 1. С.11–15.
6. Бухгалтерський облік (для необлікових спеціальностей) : навч. посіб. / Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок, О. М. Дмитренко. Житомир : Рута, 2022. 256 с.
7. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Дем'янишина О. А., Ареп'єва О. В. Фінансовий облік активів : навч. посіб. : у 2 ч. / Житомир : Поліський нац. ун-т, 2024. Ч. I. 360 с.
8. Гайдучок Т. С., Романюк О. М., Янота Д. В. Теоретичні основи внутрішнього контролю витрат на збут у системі управління підприємством. *Технології та суспільство: взаємодія, вплив, трансформація* : зб. наук. праць з матеріалами II Міжнар. наук. конф., м. Львів, 26 липня, 2024 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. Вінниця : ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2024. 148 с. С. 32-36.
9. Галютіна А. В. Розвиток методів фінансування господарської діяльності підприємства. http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74586.doc.htm
10. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний

чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. №3 (157). С. 57–65.

11. Голячук Н. В. Якісні характеристики обліково-аналітичної інформації. *Економічні науки. Серія "Облік і фінанси": Збірник наукових праць ЛНТУ*. 2011. Випуск 8 (29). С.216–221.

12. Гончаренко І. А. Сутність та класифікація витрат підприємства. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*. 2013. №4. с. 458–469.

13. Дерій В. Термін "витрати" та його трактування для потреб обліку і контролю. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1(26). С. 154–160.

14. Дроб'язко С. І. Методичні основи управління витратами підприємства. *Економіка підприємства*. 2010. № 1. С. 57–59.

15. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ М-ва фінансів України від 30 листоп. 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>

16. Кравчук Т. В. Чинники формування витрат виробництва. URL: http://www.rusnauka.com/11._NPRT_2007/Economics/22093.doc.htm

17. Крушельницька О.В. Управління витратами. Житомир: ЖІТІ, 2005. 254 с.

18. Кузьо Н. Є., Косар Н. С., Малиха В. В. Дослідження тенденцій розвитку ринку молочних продуктів України та напрями активізації маркетингової діяльності на ньому виробників сиру. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2023. № 1 (9). С. 169-178.

19. Кухалейшвілі Г. Україна скоротила експорт молочних продуктів на 4% в 2023 році. URL: <https://www.avm-ua.org/uk/post/ukraine-skorotila-eksport-molocnih-produktiv-na-4-v-2023-roci>

20. Левицька С. О. Обліковий інформаційний ресурс: теоретичний аспект.

URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/5451/1/65.pdf>

21. Лищенко О. Г. Удосконалення організації обліку витрат виробництва на підприємстві. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_2_084.pdf

22. Методичних рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : наказ М-ва промислової політики України від 09 лип. 2007 р. № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07#Text>

23. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ М-ва фінансів України від 27 черв. 2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>

24. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник. Київ. Знання, 2011. 630 с.

25. Молочна галузь України та її майбутнє через 10 років: проблеми, національна програма розвитку та державна підтримка. URL: <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka>

26. Нагула Р. О. Економічний аналіз в управлінні діяльністю молокопереробних підприємств. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. Том 22. № 2. С. 94–99.

27. Назаренко Т. П., Коберник І. В. Організація внутрішнього аудиту на виробничому підприємстві. Позитивні та негативні наслідки. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 952–956.

28. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ М-ва фінансів України від 07 лют. 2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

29. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>.

30. Печоріна О. Я. Проблемні питання управління зниженням витрат виробництва та собівартості продукції. URL: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Economics/10_136724.doc.htm

31. План рахунків бухгалтерського обліку у визначеннях та схемах : навчально-наочний посібник / Ю. С. Цаль-Цалко, Ю. Ю. Мороз, Т. С. Гайдучок [та ін.]. Житомир : Рута, 2019. 212 с.

32. Податковий кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

33. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>

34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996. / Верх. Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

35. Романюк О., Янота Д. Маркетингові витрати як складова обліку сталого розвитку: сучасні рішення. *Фінансові інструменти регіонального розвитку* : матеріали X Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. з нагоди 30-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту (24 жовт. 2024 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2024. С. 219-222.

36. Романюк О., Янота Д. Сучасні підходи до обліково-аналітичного забезпечення витрат на збут в рамках євроінтеграції. *Роль бухгалтерського обліку, аудиту та податкової політики у розбудові незалежної України на шляху до Європейського Союзу* : зб. праць учасників III Міжнар. наук.-практ. конф. (7-8 листоп. 2024 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2024. С. 487-490.

37. Ростовська Г. В. Витрати: економічна сутність та напрямки дослідження. *Вісник Донецького Національного університету*. 2009. № 2. С.65–68.

38. Руденко А. О. Спільні риси та відмінності витрат за міжнародними та

національними стандартами бухгалтерського обліку. URL: epository.hneu.edu.ua/.../Руденко%20А.О.%2.

39. Свистун Л. А., Левкова Р. М. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*. 2017. № 4. С. 57–62.

40. Світовий ринок: виробництво молока росте в Північній півкулі, а в Океанії падає. URL: <http://milkua.info/uk/post/svitovij-rinok-virobnictvo-moloka-roste-v-pivnicnij-pivkuli-a-v-okeanii-padae1>

41. Світові молочні тренди. Спеціальний інформаційно-аналітичний бюлетень, підготовлений агентством Інфагро в рамках серії експертних зустрічей з підтримки та просування експорту молочної продукції в умовах війни. URL: https://export.gov.ua/753-svit_ievropa_ukraina_-_pogliad_z_ies.

42. Семенова А. Ф. Організація обліку виробничих витрат. URL: http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Economics/31036.doc.htm

43. Слащина Н. Г. Управління витратами на підприємстві. URL: <http://masters.donntu.edu.ua/2012/iem/slashchina/diss/indexu.htm>

44. Слободянюк Н. О. Вплив воєнних дій на фінансову та інвестиційну діяльність молокопереробних підприємств України. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2643>

45. Шишоніна О. Г. Організація внутрішнього контролю витрат на якість. URL: http://www.rusnauka.com/17_PMN_2014/Economics/7_171928.doc.htm

ДОДАТКИ